

**T.C.
İSTANBUL ATLAS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SAĞLIKLI YETİŞKİNLERİN ANLATI ÖRNEKLERİNDE DOĞAL
AKICISIZLIKLARIN DİL BİLİMSEL ve SÖYLEM DÜZEYİNDE İNCELENMESİ**

Ayşe Saliha YAZAROĞLU

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Merve SAVAŞ**

Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalı

Dil ve Konuşma Terapisi Programı

İSTANBUL, 2025

**T.C.
İSTANBUL ATLAS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SAĞLIKLI YETİŞKİNLERİN ANLATI ÖRNEKLERİNDE DOĞAL
AKICISIZLIKLARIN DİLBİLİMSEL ve SÖYLEM DÜZEYİNDE İNCELENMESİ**

Ayşe Saliha YAZAROĞLU

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Merve SAVAŞ**

Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalı

Dil ve Konuşma Terapisi Programı

İSTANBUL, 2025

T.C.
İSTANBUL ATLAS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAY SAYFASI

ÖĞRENCİ ADI -SOYADI	Ayşe Saliha YAZAROĞLU	
ÖĞRENCİ NUMARASI	222102025	
PROGRAM ADI	Dil ve Konuşma Terapisi Tezli Yüksek Lisans	
İstanbul Atlas Üniversitesi Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalında Ayşe Saliha YAZAROĞLU tarafından hazırlanan “Sağlıklı Yetişkinlerin Anlatı Örneklerinde Doğal Akıcısızlıkların Dilbilimsel ve Söylem Düzeyinde İncelenmesi” adlı tez çalışması jüri tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.		
Tez Savunma Tarihi: 21 / 01 / 2025		
Jüri Üyesinin Unvanı, Adı, Soyadı	Çalıştığı Kurum	İmzası
Dr. Öğr. Üyesi Merve SAVAŞ	İstanbul Atlas Üniversitesi	
Dr. Öğr. Üyesi Aşena KARAMETE	İstanbul Atlas Üniversitesi	
Dr. Öğr. Üyesi Selim ÜNSAL	İzmir Tınaztepe Üniversitesi	

İstanbul Atlas Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca bu tez jüri tarafından onaylanmış ve Enstitü Yönetim Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hafize UZUN
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

BEYAN

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bulguların sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmamın İstanbul Atlas Üniversitesinde kullanılan “bilimsel intihal tespit programı” ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Ayşe Saliha YAZAROĞLU

(İmza)

İTHAF

Hayatımda en önemli yere sahip olanlara, aileme ve nişanlıma ithaf ediyorum...

BÜTÇE DESTEKLERİ

SAĞLIKLI YETİŞKİNLERİN ANLATI ÖRNEKLERİNDE DOĞAL AKICISIZLIKLARIN DİLBİLİMSEL ve SÖYLEM DÜZEYİNDE İNCELENMESİ

Bu tez çalışması için herhangi bir kurumdan bütçe desteği alınmamıştır.

TEŞEKKÜR

Tez sürecim boyunca yanımda olan, desteğini eksik etmeyen, yol gösteren değerli danışman hocam Dr. Merve SAVAŞ’a,

Tez jürimde yer almayı kabul eden, Dr. Aşena KARAMETE, Dr. Selim ÜNSAL’a,

Her zaman arkamda olup beni destekleyen, sevgilerini eksik etmeyen babam Bahri Sinan Yazaroğlu, annem Sibel YAZAROĞLU, anneannem Mukadder GÖKSU, ablam Nursena EKENTOK, abim Enes EKENTOK, kardeşim Ahmet Hilmi YAZAROĞLU’na

Müstakbel eşim Yusuf SALDAMLI’ya

Birbirimize yardımcı olduğumuz, tez sürecimde yanımda olan ve hep olmaya devam edecek olan iş arkadaşım Aynur İkra DEMİR’e

Canım dostlarım, destekçilerim Pelin YAKUT, Aleyna DİK ve Fatma TOĞRUL’a

Mesleğimi tanımama, sevmeme sebep olan, hayatımı değiştiren meleğim kuzenim Abdullah Eymen İLERİ’ye

Teşekkür ederim, iyi ki varsınız hep var olun...

Ocak 2025

Ayşe Saliha YAZAROĞLU

İÇİNDEKİLER

Sayfa no

BEYAN	iii
İTHAF	iv
BÜTÇE DESTEKLERİ	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
SİMGE/SEMBOL VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
ŞEKİL VE RESİMLER LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiii
1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	3
1.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	3
2. GENEL BİLGİLER.....	4
3. GEREÇ VE YÖNTEM	6
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	6
3.2. ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARI.....	6
3.2.1. Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri.....	6
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇ ve TEKNİKLERİ	7
3.3.1. Gönüllü Onam Formu	7
3.3.2. Demografik Bilgi Formu	7

3.3.3. Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği (MoCA-TR)	7
3.3.4. Kurbağa Neredesin? Öyküsü (Frog, Where Are You?)	7
3.3.5. Mikroyapısal Parametreler	7
3.3.6. Suprasegmental Parametreler	9
3.4. Veri Toplama Yöntemi	10
3.5 Verilerin Analizi	10
4. BULGULAR	13
4.1. Katılımcılara İlişkin Bulgular	13
4.2. Ölçümlere İlişkin Bulgular	14
4.3. Karşılaştırma analizleri	24
5. TARTIŞMA	29
5.1. TARTIŞMA	29
5.2. ÇALIŞMANIN SINIRLILIĞI	31
5.3. SONUÇ	31
5.4. ÖNERİLER.....	32
6. KAYNAKLAR.....	33
7. EKLER.....	37
EK 1 İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI	37
EK 2 TEZ KONUSU EKLERİ	38
EK 2.1 Gönüllü Onam Formu	38
EK 2.2 Demografik bilgi formu	39
EK 2.3 Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği (MoCA-TR).....	40
EK 2.4 Kurbağa Neredesin?' Hikayesi (Frog, Where Are You?).....	41
EK 3 ETİK KURUL	42
8. ÖZGEÇMİŞ	43

SİMGE/SEMBOL VE KISALTMALAR LİSTESİ

DA	Doğal Akıcısızlık
MoCA- TR	Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği
Ort.	Ortalama
SALT-TR	Systematic Analysis of Language Transcripts - Türkçe
ss.	Standart sapma

ŞEKİL VE RESİMLER LİSTESİ

	Sayfa no
Şekil 3. 1: Örnek Histogram Görüntüleri	12
Şekil 4.1: Doğal Akıcısızlık Türlerinin Toplam Kullanım Sayıları Grafiği	16
Şekil 4.2: Doğal Akıcısızlık Türlerinin Toplam Kullanıcıları	19
Şekil 4.3: Akıcısızlık Seçeneklerinin Kombinasyonlar İçinde Kullanım Sayıları	24
Şekil 4.4: Doğal Akıcısızlık Sayılarının Çoklu Karşılaştırılma Grafiği	25

TABLÖLER LİSTESİ

	Sayfa no
Tablo 1.1: Doğal akıcısızlık tipleri ile söylem örnekleri	2
Tablo 3.1: Kodlama kriterleri ve örnek söylemler.....	9
Tablo 3.2: Normallik testi sonuçları	12
Tablo 4.1: Katılımcılara İlişkin Betimleyici İstatistikler	13
Tablo 4.2: Doğal Akıcısızlık Türlerinin Toplam Kullanım Durumları	14
Tablo 4.3: Doğal Akıcısızlık Türlerinin Katılımcılar Bağlamında Kullanım Dağılımları	16
Tablo 4.4: Doğal Akıcısızlık Türlerinin Katılımcılar Bağlamında Kullanım Dağılımları (Devam-I)	17
Tablo 4.5: Doğal Akıcısızlık Türlerinin Katılımcılar Bağlamında Kullanım Dağılımları (Devam-II)	18
Tablo 4.6: Doğal Akıcısızlık Kombinasyonlarının Doğal Akıcısızlık Oranlarına Göre Sıralanması	20
Tablo 4.7: Doğal Akıcısızlık Kombinasyonlarının Doğal Akıcısızlık Oranlarına Göre Sıralanması (Devam-I).....	21
Tablo 4.8: Doğal Akıcısızlık Kombinasyonlarının Doğal Akıcısızlık Oranlarına Göre Sıralanması (Devam-II)	22
Tablo 4.9: Doğal Akıcısızlık Kombinasyonlarının Doğal Akıcısızlık Oranlarına Göre Sıralanması (Devam-II)	23
Tablo 4.10: Tekli ve Kombinasyon Kullanımlarında Doğal Akıcısızlık Sayılarının Betimleyici İstatistikleri.....	25
Tablo 4.11: Tekli Kullanım Durumlarında Doğal Akıcısızlık Sayıların Karşılaştırılma Sonuçları.....	26
Tablo 4.12: Tekli Kullanım Durumlarında Doğal Akıcısızlık Sayılarının Çoklu Karşılaştırılması.....	27
Tablo 4.13: Kombinasyonlarda Ünlem, Tonlama ve Konuşturmanın Etkileri.....	28

ÖZET

Yazaroğlu, A. S. (2025). Sağlıklı Yetişkinlerin Anlatı Örneklerinde Doğal Akıcısızlıkların Dilbilimsel ve Söylem Düzeyinde İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Atlas Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Anabilim Dalı, İstanbul.

Sözcük bulma güçlüğü, Alzheimer hastalığı ve primer progresif afazi gibi demans türlerinin en erken klinik belirtilerinden biri olarak kabul edilmekte ve sağlıklı bireylerdeki doğal akıcısızlıklarla benzer bir klinik görünüme sahip olmaktadır. Bu nedenle, doğal akıcısızlıklardaki yaşa bağlı değişimlerin incelenmesi, sağlıklı yaşlanma ile nörodejenerasyonu ayırt edebilmek açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, 20-25 yaş aralığındaki 30 sağlıklı bireyin anlatı örneklerinde sıkça karşılaşılan doğal akıcısızlıkların hangi bağlamlarda ortaya çıktığı analiz edilmiştir. Katılımcıların bilişsel olarak sağlıklı bireyler olduklarını göstermek için MoCA-TR uygulanmıştır. Anlatı örnekleri, "Kurbağa Neredesin?" hikayesi kullanılarak toplanmış ve SALT-TR programı ile suprasegmental parametreler ve mikroyapısal özellikler analiz edilmiştir. Araştırmada mikro yapısal özellik olarak ‘-(y)I’, ‘-(y)A’, ‘-DA’, ‘-DAn’ durum ekleri ve eylemsi kullanımı; suprasegmental parametrelerden zenginleştirme, tonlama, konuşurma, ünlem kullanım sıklığı incelenmiştir. Çalışmada incelenen tüm mikroyapısal ve suprasegmental elementlerin varlığında, ortaya çıkan doğal akıcısızlık sayılarının istatistiksel olarak birbirlerinden farklı olduğu ($p < .001$) görülmüştür. Bulgularda, ‘-(y)A’ eki en yüksek doğal akıcısızlık gereksinimine sahipken (Sıra Ortalama = 7.22), ünlem ve konuşurma bağlamları en düşük doğal akıcısızlık davranışlarının ortaya çıktığı durumlar olarak (Sıra Ortalama = 3.33) dikkat çekmektedir. Türkçe’de durum ekleri konum ve yön bildirdiği için bilişsel yükü arttırarak doğal akıcısızlığın ortaya çıkışını arttırır. Suprasegmental unsurların, doğal akıcısızlık davranışlarını azaltıcı bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Doğal Akıcısızlık, Doğal Dil Örneği, Çabalama, Morfosentaktik*

ABSTRACT

Yazaroğlu, A. S. (2025). Linguistic and Discourse Level Investigation of Natural Disfluencies in Narrative Samples of Healthy Adults. Master's, İstanbul Atlas University Postgraduate Education Institute,, Department, İstanbul.

Word-finding difficulties are considered to be one of the earliest clinical manifestations of dementias such as Alzheimer's disease and primary progressive aphasia and have a similar clinical appearance to natural disfluencies in healthy individuals. Therefore, the study of age-related changes in natural disfluencies is of great importance to distinguish healthy aging from neurodegeneration. This study analyzed the contexts in which natural disfluencies frequently occur in the narrative samples of 30 healthy individuals between the ages of 20-25. MoCA-TR was applied to show that the participants were cognitively healthy individuals. Narrative samples were collected using the story "Frog, Where are you?" and analyzed for suprasegmental parameters and microstructural features using SALT-TR software. In the study, the use of '-(y)I', '-(y)A', '-DA', '-DAn' case suffixes and the use of verbs as microstructural features; and the frequency of enrichment, intonation, speech, and interjections as suprasegmental parameters were examined. In the presence of all microstructural and suprasegmental elements analyzed in the study, the number of natural disfluencies was statistically different ($p < .001$). In the findings, the suffix '-(y)A' has the highest natural disfluency requirement (Rank Mean = 7.22), whereas exclamation and speech contexts have the lowest natural disfluency behaviors (Rank Mean = 3.33). In Turkish, case suffixes increase the cognitive load and increase the occurrence of natural disfluency behaviors because they indicate position and direction. It was concluded that suprasegmental elements have a reducing effect on natural disfluency behaviors.

Key Words: Verbal Fragmentation, Narrative Language, Maze, Morphosyntactic

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Nörodejeneratif hastalıklarda spontan konuşma; sözcük bulma güçlükleri ve morfosentaktik bozulmalar nedeniyle kesintiye uğrayabilmekte ve bireylerin iletişimsel becerilerinin olumsuz etkilenmesi ile sonuçlanabilmektedir. Adlandırma ve kelime bulma zorluğu (anomi) dil bozukluğu belirtisi olarak kabul edilmektedir (Henry vd., 2008). Anomi, merkezi sinir sistemi lezyonlarının yanı sıra yaşlanmanın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan kognitif fonksiyonlardaki düşüşe bağlı olarak da görülebilmektedir (Schmitter-Edgecombe vd., 2000). Anomi ile birlikte dilin diğer bileşenleri de bozulabilmektedir (Glosser, 1992).

Bu nedenlerle, sağlıklı bireylerde ve hastalığın erken evrelerinde spontan konuşmanın hem detaylı hem de genel yapısındaki yaşa bağlı değişimleri ayırt etmek önem arz etmektedir. Normal yaşlanma sürecinde spontan konuşmadaki bileşenlerde görülen fizyolojik değişikliklerin tanımlanması, dil bozukluklarına sahip popülasyonlarda örneğin afazi veya demans hastalarında dil sorunlarını tespit etmek ve uygun tedavi yöntemlerini belirlemek için klinisyenlere yol göstermektedir. Bu veriler, terapötik müdahalelerde kullanılacak değerli bir temel oluşturmaktadır.

Yetişkinlerin dil becerilerini değerlendirmek için farklı dil değerlendirme yöntemleri bulunmaktadır. Bunlardan biri olan doğal dil analizi yöntemi, günlük konuşma dilini değerlendirdiği için daha işlevsel bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Acarlar, 2024). Dilin alt bileşenleri semantik, pragmatik, morfoloji, sentaks ve fonolojidir (Chomsky, 2014). Doğal dil analizi yönteminde dilin alt bileşenlerinde ortaya çıkan kelime bulma güçlüğü ve morfosentaks yapı güçlükleri gibi hatalar ayrı ayrı tespit edilebilmektedir. Bunlar doğal akıcısızlık olarak kategorize edilmektedir.

Doğal akıcısızlıklar arasında duraksamalar ve doğal akıcısızlıklar yer almaktadır (Navarro-Ruiz vd., 2001). Duraksamalar, cümle içi veya cümle arasında konuşan bireyin normal konuşmasından daha uzun süre beklemesidir. Omisyonlar, atma olarak da adlandırılıp kurallı ve doğru yapıya sahip cümlede olması gerekirken kullanılmayan morfem veya kelimeler olarak tanımlanmaktadır. Hatalar ise kurallı ve doğru yapıya sahip cümlede olması gereken kelime yerine başka bir kelime veya morfem yerine başka bir morfem kullanılmasıdır. Çabalar üç grupta toplanmaktadır. Bunlardan biri olan revizyon tipi çabada

söylenen kelime yarım bırakılmakta veya kelime tamamlandıktan sonra bu kelimenin yerine başka bir kelime söylenmektedir. İkinci çaba tipi olan tekrarlar, aynı kelimenin tamamının veya bir kısmının tekrar söylenmesiyle gerçekleşmektedir. Boşluk doldurma çaba tipi ise cümleler arasında veya içinde kişinin 'aa', 'imm', 'şey', 'ondan sonra' gibi anlamsız veya bağlam dışı söylemleri kullanması olarak tanımlanmaktadır.

Tablo 1.1: Doğal akıcısızlık tipleri ile söylem örnekleri

Doğal Akıcısızlık Tipleri	Örnek Söylemler
Duraksama	Kazadan sonra 00:03 polisler gelmiş.
Revizyon tipi çaba	Kazadan sonra adam polisler gelmiş.
Tekrar tipi çaba	Kazadan sonra po polisler gelmiş.
Boşluk doldurma tipi çaba	Kazadan sonra şey polisler gelmiş.

Konuşmanın doğal akıcısızlığı ile ortaya çıkan çabaların, dilsel işleme zorluklarıyla ilişkili olduğu bilinmektedir (Acarlar, 2005; Madon, 2007). Doğal akıcısızlıklar, konuşmanın planlama ve işleme yüküyle başa çıkma stratejileri olarak değerlendirilmektedir (Arslan vd., 2022). Doğal akıcısızlıklarla ilgili yapılan çalışmalar genellikle pediatrik yaş gruplarında yürütülmektedir. Ancak, doğal akıcısızlıkların sağlıklı bireylerin söylemlerinde neden veya hangi ortamlarda ortaya çıktığına dair kesin bir ortak görüş bulunmamaktadır. Bu nedenle yetişkin bireylerde betimsel bir yaklaşım olarak doğal dil örneklerinin analiz edilmesi önem kazanmaktadır. Yapılan çalışmalarda, boşluk doldurma doğal akıcısızlıklarının söylem başında ortaya çıkma eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca tekrarlama ve yeniden düzenleme türü çabaların, sözdizimsel işleme güçlüklerini yansıttığı; 'Aaa' ve 'imm' gibi boşluk doldurma ifadelerinin ise iletişimin karşılıklılığını sürdürme çabaları ve sözcüksel erişim güçlükleri lehine yorumlandığı ifade edilmektedir (Braver vd., 2007).

Cümle karmaşıklığı ve leksikal seçimdeki karmaşıklığın, çabaların ortaya çıkmasını etkilediği görülmektedir. Ancak çalışmalarda incelenen cümle öğelerinin isim ve fiille sınırlı kaldığı ve Türkçe için henüz yeterli sayıda çalışmanın bulunmadığı görülmektedir (Fagan, 1982). Bunun yanı sıra, pragmatik becerilerin doğal akıcısızlıkları etkilediği de pek çok çalışmada ortaya konmaktadır (Esposito, 2016). Bu nedenle bu çalışmada, anadili Türkçe olan yetişkinlerin çabalarının oranı ve bu çabaların ortaya çıkma yerlerinin morfolojik, sentaktik ve pragmatik bağlamlarda incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada 20-25 arası sağlıklı yetişkinlerin anlatı örneklerinde, doğal akıcısızlıkların ortaya çıktığı dilbilimsel ve suprasegmental bağlamların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmadan elde edilen verilerin gelecekte yapılacak normatif çalışmalar için ön veri niteliğinde temel oluşturması amaçlanmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

H1: Bir sözcede uzaysal bildirim görevi olan durum eklerinin varlığı, çaba davranışlarının ortaya çıkışını artırır.

H2: Bir sözcede sentaktik karmaşıklığı arttıran eylemsilerin varlığı, çaba davranışlarının ortaya çıkışını artırır.

H3: Bir sözcede suprasegmental unsurlar, çaba davranışlarının ortaya çıkışını azaltır.

2. GENEL BİLGİLER

Anlatı analizi, kelime bilgisi, sözdizimi, anlambilim ve pragmatik dahil olmak üzere üretken dili tüm performans düzeylerinde değerlendiren standart, nicel bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Bireyin gerçek dil performansını en güvenilir şekilde değerlendirmek için, doğal iletişim ortamında gözlem ve anlatı analizi yaklaşımı kullanılmaktadır. Bu sebeple, gerçek iletişim ortamından elde edilen doğal anlatı analizi, değerlendirme sürecinin önemli ve güvenilir bir unsuru olarak kabul edilmektedir (Johnston, 1993). Anlatı analizi yöntemleri arasında resimlere dayalı tekrar anlatım bulunmaktadır. Resimlere dayalı tekrar öykü anlatma dilin pek çok bileşenini değerlendirmek için uygun bir yöntem olduğu belirtilmektedir (Işıtan ve Turan, 2014).

Dilbilimsel analizde mikroyapısal özellikler, sentaktik karmaşıklık, sözcük çeşitliliği ve işlevsel dil unsurlarının (örneğin, edatlar ve bağlaçlar) incelenmesi yoluyla değerlendirilmektedir. Sentaktik karmaşıklık, bağımsız ve bağımlı cümle yapılarını içeren morfosentaktik çeşitliliğin analiziyle belirlenmekte ve bu durum dilin ifade gücünü artırmaktadır (Brownell, 1988). Ortalama sözce uzunluğu (OSU), bir metindeki bağımlı morphemlerin toplamının sözce sayısına bölünmesiyle hesaplanmakta ve gramatik karmaşıklığın önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Bishop ve Adams, 1990).

Eylemlerin isimleştirilmesi ile oluşturulan gömülü yan cümleler, ana tümcelere hem bilgi yoğunluğu hem de anlamsal karmaşıklık kazandırmakta, böylelikle dilin yapısal zenginliği derinleşmektedir (Schlepppegrell, 1992). Anlatı örneklerinde karmaşık cümle ve yan cümleciklerin sayısının analizi, metnin sentaktik karmaşıklığı ve anlatıcıların dilbilimsel olgunluğu hakkında fikir edinilmesini sağlamaktadır. Sentaktik karmaşıklık, cümle içerisinde bulunan eylemsi sayısı ve yan cümlecik sayısı toplamı olarak hesaplanmıştır (Nippold vd., 2005). Karmaşık cümlelerin kullanımı ilerlemiş bir sözdizimsel seviyesine işaret ederken, basit ve sıralı cümlelerin fazlalığı sözdizimsel immatürenin bir işareti olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, yaş ve karmaşık sözdizimi arasındaki ilişkinin genel dil gelişimine bağlı olduğu öne sürülmektedir (Nippold, 2009). Sözdizimsel karmaşıklık ile doğal akıcısızlık arasında bir fikir birliği bulunmamaktadır (Mariyln ve Nippold, 2014). Bu analizler, dilin

mikroyapısal özelliklerini ortaya koymada ve dil gelişimini anlamada önemli bir yöntem olarak öne çıkmaktadır.

Dilin üretimsel olarak planlanması, konuşmacıların mesaj tam olarak oluşmadan konuşmaya başlamasına olanak tanıyarak konuşma üretim sürecini hızlanmaktadır. Bir cümle üretildiğinde, parçalarına ayrılır. İlk parça dilbilgisel olarak kodlanır ve ardından fonolojik kodlamaya geçilir. Bu süreç devam ederken, cümlenin ikinci kısmı dilbilgisel olarak kodlanır ve ardından ilk parça fonolojik olarak kodlanarak üretimin son aşamasına gönderilir. Dilbilgisel kodlama aşamasında bir kesilme veya "hata" meydana geldiğinde, bu, ardışık fonolojik ve artikülasyon seviyelerinin devraldığı bilgi akışında bir kesintiye neden olur ve sonunda cümlede bir kesinti, yani duraklama veya çaba olarak ortaya çıkmaktadır. Konuşmacı bir sonraki ifade gönderilmeden önce artikülasyon sürecinin sonuna ulaşırsa, konuşma akışını bozarak çabalamak veya duraklamak zorunda kalmaktadır (Fiestas vd., 2005; Silver, 2005; Bangert ve Finestack, 2020).

Doğal akıcısızlıkların ortaya çıktığı bağlamlar ve nedenler hakkında yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Anadili İngilizce olan 20 pediatrik katılımcı ile yapılan bir çalışmada doğal akıcısızlıkların ortaya çıktığı bağlamlar sentaktik düzeyde incelenmiş olup, nesne kullanımında eyleme göre daha fazla akıcısızlık ortaya çıkmaktadır (Fagan, 1982). Ayrıca nörolojik hasar ile dil becerilerinde gerileme olan yetişkin katılımcıyla yapılan bir başka çalışmada nesneleri anlamlandırmada daha fazla doğal akıcısızlık davranışı görülmektedir. (Aydin, 2007).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışmada anadili Türkçe olan 20-25 arası sağlıklı yetişkinlerin anlatı örneklerinde, doğal akıcısızlıkların ortaya çıktığı dilbilimsel ve suprasegmental bağlamlar incelenmesi amaçlanmıştır. Kesitsel ve tanımlayıcı çalışmadır. Çalışmanın etik onayı İstanbul Atlas Üniversitesi Girişimsel Olmayan Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul’unda 19.11.2024 tarihinde yapılan 09 sayılı toplantıdan E-22686390-050.99-54932 sayılı karar ile etik yönden uygun görülmüştür.

3.2. ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARI

Türkçe anadili olan 20-25 yaş aralığındaki kognitif olarak sağlıklı kabul edilen bireyler evreni oluştururken çalışmanın örneklemini Türkçe anadili olan 20-25 yaş aralığındaki kognitif olarak sağlıklı kabul edilen rastgele seçilmiş 30 kişidir. Araştırmaya Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği (MoCA- TR)’nden 21 ve üzeri puan alan katılımcılar dahil edilmiştir. Anlatı örneği almak için ‘Kurbağa, Neredesin ?’ (‘Frog, Where are you ?’) öyküsünün resimleri gösterilerek öykünün anlatıldığı bir ses kaydı dinletilmiştir. Ardından katılımcıların aynı resimlere bakarak öyküyü anlatmaları istenmiş ve ses kaydı alınarak anlatı örnekleri elde edilmiştir. Yeniden anlatım yöntemi ile alınan anlatılar çeviri yazıya dönüştürülmüştür. Bu çeviri yazılar Systematic Analysis of Language Transcripts (SALT-TR) programı kullanılarak kullanılarak sözel akıcısızlıkların ortaya çıktığı bağlamlar incelenmiştir. Çalışmaya Ekim 2024 tarihinde başlanmıştır. Veriler İstanbul Atlas Üniversitesi Dil ve konuşma terapisi bölümünde eğitim gören veya mezun olan lisans ve yüksek lisans öğrencilerinden gönüllü olanlardan elde edilmiştir.

3.2.1. Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri

Çalışma için gerekli olan dahil edilme kriterleri belirlenmiştir. Katılımcıların verdiği bilgiler doğrultusunda çalışmaya uygunlukları değerlendirilmiştir. Katılımcılar 20-25 yaş aralığında, anadili Türkçe olan bireyler arasından seçilmiştir. Çalışmanın dahil edilme kriterleri arasında; nörolojik/psikiyatrik bir hastalığı olmaması, dikkat bozukluğu ve

hiperaktivite tanısı almamış olması, işitme ve görme kaybı olmaması, akıcılık bozukluğu tanılı olmaması, Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği'nden 21 puan ve üstü alması bulunmaktadır.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇ VE TEKNİKLERİ

Bu kısımda çalışmanın verilerinin toplanması için gerekli olan formlar ve araçlarla ilgili bilgiler sunulmaktadır.

3.3.1. Gönüllü Onam Formu

Katılımcılara çalışma amacının, akışının, süresinin ve gönüllü haklarının hatırlatıldığı onam formu çalışmaya dahil edilmeden önce rıza göstermeleri için doldurtulmuştur.

3.3.2. Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların adı, yaşı, sağlık durumları ve dahil edilme kriterlerine sahip olduklarına dair araştırmacı tarafından hazırlanan form katılımcılara doldurtulmuştur.

3.3.3. Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği (MoCA-TR)

Görsel mekânsal/yönetici işlevler, adlandırma, bellek, dikkat, lisan, soyut düşünme, gecikmeli hatırlama ve yönelim alt görevleri olan bilişsel değerlendirme testidir. Maddelerini uygulayıcı katılımcıya yönelterek doldurur. Ölçek 30 puan üzerinden değerlendirilir. Sağlıklı yetişkinler alt alanlardan toplam en az 21 puan alması gerekmektedir. Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği Selekler ve arkadaşları tarafından 2010 yılında yapılmıştır (Selekler, 2010).

3.3.4. Kurbağa Neredesin? Öyküsü (Frog, Where Are You?)

Mercer Meyer'in (1969) "Kurbağa Neredesin?" adlı sözsüz resimli kitabı, bir çocuk ve bir köpeğin kırsalda kayıp bir kurbağayı ararken yaşanan olayları anlatmaktadır. Bu öykü, anlatı yeterliliğini değerlendirmek amacıyla sıklıkla kullanılan araçlardan biridir. Literatürde, "Kurbağa Neredesin?" öyküsü üzerine yapılan kapsamlı araştırmalar, anlatı analizi alanında önemli veriler sağlamaktadır (Aksu-Koç, 2015; Madlener vd., 2017).

3.3.5. Mikroyapısal Parametreler

SALT-TR programı konuşmacıdan alınan doğal dil örneğinin analizi için kullanılan bir bilgisayar programıdır. Eğitim ve araştırma amaçlı kullanılabilen bu program biçimbirim bilgisi, sözdizimi, sözcük dağarcığı ve söylem düzeyinde değerlendirme yapılmasına olanak sağlamaktadır. Pediatrik popülasyonda 2;9-9;6 yaş aralığındaki çocukların ifade edici dil

performansının yaşlılarıyla karşılaştırılmasına olanak sağlamaktadır. Ancak yetişkin normatif değerleri program içeriğine dahil değildir. Karşılaştırılacak dil performansları farklı bağlam başlıkları altında ayrılmıştır. Bunlar; öykü anlatımı, resim anlatısı, öykünün tekrar anlatımı (retell), spontan konuşma olarak SALT-TR programı içerisinde belirlenmiştir. Konuşma içerisinde yapılan işlemler kelimeler ve ekler özel kodlama kriterleri ile gösterilerek analiz yapar. Kelimeye gelen her morfemden önce ‘/’ işareti konularak morfeimler belli edilir. Program kelime ve morfeim sayısını veya sıklığını belirler. Doğal akıcılızlıkları göstermek için ayrı kodlama işaretleri kullanılır. Duraksamalar için cümle içerisinde ise kaç dakika ve saniye duraksadığı ‘00:04’ şeklinde yazılarak gösterilir. Cümle arasında olduğunda ‘;00:04’ şeklinde başına ‘;’ işareti ile birlikte yazılarak belli edilir. Omisyonlar eksik olan morfeim veya kelimeyi temsil eder. Eksik olan morfeim ‘/’ işaretinden sonra önüne ‘*’ işareti ile birlikte yazılır. Hatalar kelime öbeği, kelime ve morfeim olarak ayrı ayrı kodlanabilir. Kelime öbeği hatalarında, hatalı öbekten sonra [EP:], kelime hatalarında hatalı kelimedenden sonra [EW:], morfeim hatalarında hatalı morfemden sonra [EM:/] yazılarak hatalar gösterilir. ‘:’ işaretinden sonra doğru söylem yazılabilir. Çabaların her tipi için ayrı gösterim şekilleri bulunmaktadır. Revizyon tipi hatada ilk söylenen kelime yanlış kabul edilip ikinci söylenen kelime doğru kabul edilir. Parantez içerisinde gösterilir. Program yanında bulunduğu kelimeler ile kıyaslayarak farklı olduğunu algılar ve revizyon tipi çaba olarak sayar. Tekrar tipi çabada ilk söylenen kelime veya kısmi kelime parantez içerisinde yazılır. Eğer kelimenin tamamı değil bir kısmı söylendiyse parantez içerisinde kısmi kelimedenden sonra ‘*’ işareti konulur. SALT-TR programı çabanın önünde ve arkasında bulunan kelimeler ile kıyaslar. Aynı olduğunu belirler ve tekrar tipi çaba olarak algılar. Boşluk doldurma çabalarında programa kayıtlı birkaç söylem bulunur. Bunlar parantez içerisinde yazıldığında program otomatikman boşluk doldurma çabası olarak algılar. Kayıtlı söylemlerden bazıları; (ı), (şey), (aa), (mmm), (hmm), (ee)’dir. Kayıtlı olmayan boşluk doldurma söylemlerinde kelime parantez içersine alınır ve parantez içersine kelimedenden sonra (filler phrase[FP]) yazılır. Program içeriğinde olmayan kodlama kriterlerini ‘[]’ içerisinde yazarak liste halinde elde edilebilir (Acarlar, 2005).

3.3.6. Suprasegmental Parametreler

Çalışmada suprasegmental bağlamları incelemek amacıyla; abartma, ikileme gibi dinleyicinin dikkatini çekmek için kullanılan zenginleştirme ifadeleri için '[ENRICHMENT]', ünlem ifadeleri için '[EXCLAMATION]', farklı entonasyonlu söylemler için '[UTTERANCE LEVEL INTONATION]', karakteri konuşturan sosyal etkileşim ifadeleri için '[SOCIAL INTERACTION]', kodlama kriterleri kullanıldı. SALT-TR programı verileri analiz edip liste ve tablo halinde nerelerde ve kaç tane olduğunu tespit eder (Karaduman, 2017; Aksu-Koç, 2015; Madlener vd., 2017).

Tablo 3.1: Kodlama kriterleri ve örnek söylemler

Kodlama kriterleri	Örnek Söylemler
Morfemler	Kaza/dan sonra polis/ler gel/miş.
Cümle içi duraksama	Kazadan sonra 00:03 polisler gelmiş.
Cümle arası duraksama	Kazadan sonra polisler gelmiş. ;00:04 Kaza yapanlara yardım etmişler.
Revizyon tipi çaba	Kazadan sonra (adam) polisler gelmiş.
Tekrar tipi çaba (kısmı sözcük)	Kazadan sonra (po*) polisler gelmiş. (* ile sözcüğün devam edeceğini ancak yarım bırakıldığı ifade edilir.)
Tekrar tipi çaba (sözcük)	Kazadan sonra (polis) polisler gelmiş.
Boşluk doldurma tipi çaba	(ıı) Kazadan sonra polisler gelmiş. Kazadan sonra (işte [FP]) polisler gelmiş.
Zenginleştirme ifadeleri	Hop hop [ENRICHMENT] zıplayarak gezmişler.
Ünlem ifadeleri	Aaa [EXCLAMATION], birden düşüvermiş.
Entonasyonlu cümleler	Evvel zaman içinde [UTTERANCE LEVEL INTONATION] kalbur saman içinde bir kurbağa varmış.
Sosyal etkileşim ifadeleri	Annecim [ENRICHMENT] imdat [SOCIAL INTERACTION], demiş kurbağacık [ENRICHMENT].

3.4. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Tüm veriler İstanbul Atlas Üniversitesi Dil ve Konuşma Terapisi uygulama laboratuvarında yüz yüze görüşme esnasında dil ve konuşma terapistleri tarafından kontrollü bir şekilde elde edilmiştir. Örneklem grubu İstanbul Atlas Üniversitesi Dil ve Konuşma Terapisi bölümünde eğitim gören ve/veya mezun olan kişilerden seçilmiştir. Katılımcılar ile görüşme ortalama 20 dakika sürmüştür. Çalışmaya gönüllü olan dahil edilme/edilmeme kriterlerine uygun katılımcılar çalışma hakkında sözlü ve yazılı olarak detaylı şekilde bilgilendirilmiş olup gönüllü onamları alınmıştır. Demografik bilgiler alındıktan sonra Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. 21 puan üstü alan kişiler çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmaya dahil edilme kriterlerini karşılayan katılımcılara ‘Kurbağa neredesin?’ öyküsü dinletilirken resimleri ses kaydı ile uyumlu olarak gösterilmiştir. Ardından katılımcıdan öyküyü resimlere yeniden bakarak anlatması istenerek konuşma örneği alınmıştır. Katılımcı öyküyü anlatırken ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Ses kayıtları, daha sonra araştırmacı tarafından SALT-TR programına uygun kodlamalarla analize hazırlanmıştır.

3.5 VERİLERİN ANALİZİ

3 bağımsız DKT kör olarak anlatı analizleri ve verileri değerlendirmiştir. Verilerde uyumsuzluk tespit edilmesi durumunda yeniden analiz edilmiş, tartışılmış ve %100 oranında uzlaşıya varılmıştır. Elde edilen veriler, istatistiksel analizlerde kullanılmıştır. Veriler analiz edilirken şu aşamalardan geçmiştir:

1. Aşama: Anlatı örneği sözcelere ayrıldıktan sonra sözcede $-(y)A$ ekinin yer aldığı durumlarda, sözce içindeki var olan doğal akıcısızlık sayısı kaydedildi. Benzer işlem $-(y)I$, $-DAn$, $-DA$ ekleri için gerçekleştirildi.
2. Aşama: Sözcede eylemsi/lerin yer alması durumunda, sözce içindeki var olan doğal akıcısızlık sayısı kaydedildi.
3. Aşama: Sözcede makroyapısal parametrelerden herhangi birinin yer alması halinde (Tonlama, Ünlem, Konuşturma, Zenginleştirme) sözce içindeki var olan doğal akıcısızlık sayısı kaydedildi.

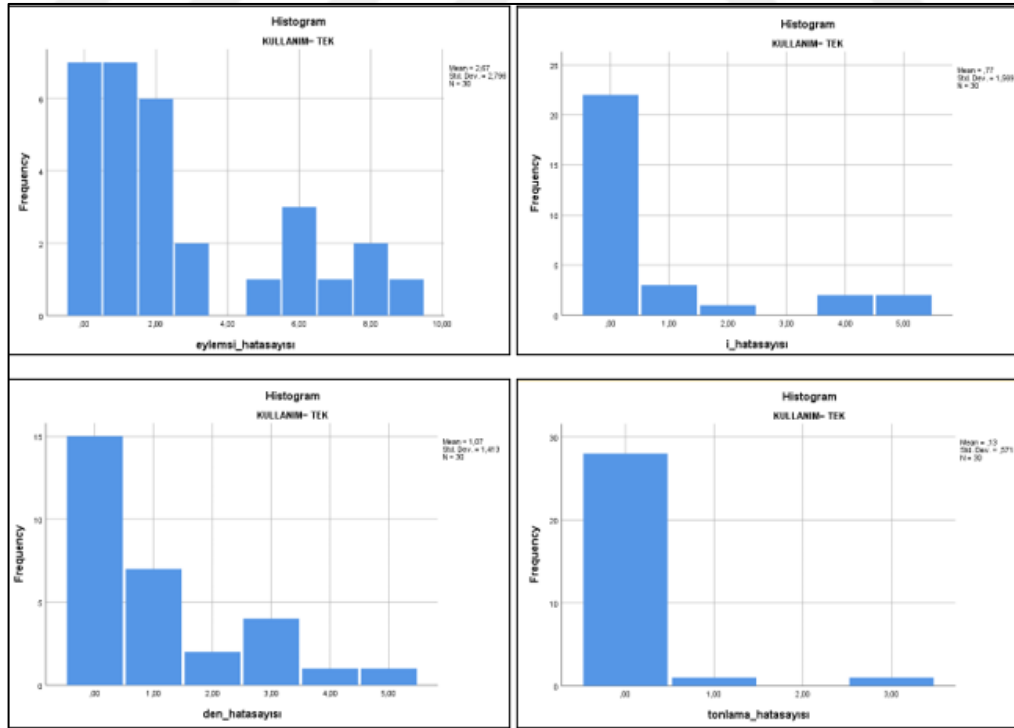
4. Aşama: Durum ekleri, eylemsi ve makroyapısal parametrelerin bir sözcede aynı anda bulunması halinde ortaya çıkabilecek kombinasyonların tamamı belirlendi. Her kombinasyonun birbirinden bağımsız ve ayrı olarak sözce içinde yer alması durumunda; sözce içinde var olan doğal akıcısızlık sayısı kaydedildi.

Araştırmanın istatistiksel analizlerine başlanılmadan önce veri seti uç değerler ve kayıp değerler çerçevesinde incelenmiştir. Elde edilen veriler IBM SPSS 25 (Statistical Package for Social Sciences) programı ile istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Veri setinde kayıp ya da uç değer verisi olmadığı belirlenmiştir. Sürekli değişkenlerin betimleyici istatistiklerinde, ortalama değerleri, standart sapmaları, minimum maksimum değerleri sunulmuştur. Kategorik değişkenlere yönelik analizler ise yüzde (%) ve frekanslar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları ve dağılımlar görsel analizler/grafiklerle desteklenmiştir. Araştırmada sorularına yönelik yapılan analizler öncesinde uygun analiz yönteminin varsayımlarının karşılanması test edilerek ve normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin kontroller sağlanmıştır (Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk anlamlılık değerleri ($p > .05$), çarpıklık ve basıklık değerleri (-1.5 ile $+1.5$), histogramlar, Q-Q grafikleri ve P-P grafiklerinin saçılım ve dağılımları ile). Elde edilen sonuçlar Tablo 3.4 ve Şekil 3.1’de sunulmuştur. Verilerin normal dağılım varsayımlarının sağlamadığı belirlenmiş ve nonparametrik analiz yöntemleri seçilmiştir. İkili karşılaştırmalar için Mann-Whitney U; ilişkili örneklemeler için iki ölçüm karşılaştırmalarında Wilcoxon işaretli sıralar testi; üç ve daha fazla ölçüm noktasına sahip olunması durumunda ise karşılaştırmalarda ise Friedman Testi ve Kendall Uyuşum Katsayısı (Kendalls Coefficient of Concordance) kullanılmıştır. Analizlerde I. tip hata olasılığının maksimum değeri olarak %5, yani $p \leq .05$ kabul edilip daha küçük hata olasılıklarına duyarlılık açısından raporlaştırmalarda $p \leq .01$ ve $p \leq .001$ anlamlılık düzeyleri de dikkate alınarak p değerleri olduğu gibi belirtilmiştir.

Tablo 3.2: Normallik testi sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk			Çarp.	Bas.
	ist.	df	p	İst.	Df	p		
-(y)I DA sayısı	,421	30	,000	,549	30	,000	2,023	2,762
-(y)A DA sayısı	,195	30	,005	,856	30	,001	1,163	1,609
-DA DA sayısı	,272	30	,000	,787	30	,000	1,369	1,986
-DAn DA sayısı	,275	30	,000	,767	30	,000	1,290	1,820
Zenginleştirme DA sayısı	,421	30	,000	,464	30	,000	3,565	14,467
Ünlem DA sayısı	--	30	--	--	30	--	--	--
Tonlama DA sayısı	,526	30	,000	,254	30	,000	4,782	23,774
Konuşturma DA sayısı	--	30	--	--	30	--	--	--
Eylemsi DA sayısı	,261	30	,000	,829	30	,000	1,007	-1,290

DA: Doğal Akıcısızlık

Şekil 3. 1:Örnek Histogram Görüntüleri

4. BULGULAR

Araştırmanın bulguları sağlıklı yetişkinlerde doğal akıcısızlıkların dil bilimsel ve söylem düzeyinde incelenmesi bağlamında betimsel olarak ele alınmıştır.

4.1. KATILIMCILARA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın katılımcılarına ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1: Katılımcılara İlişkin Betimleyici İstatistikler

Değişkenler	n		%	
Cinsiyet				
Kadın	15		50	
Erkek	15		50	
	Ort.	SS.	Min.	Maks.
Yaş	22,40	1,33	20	25

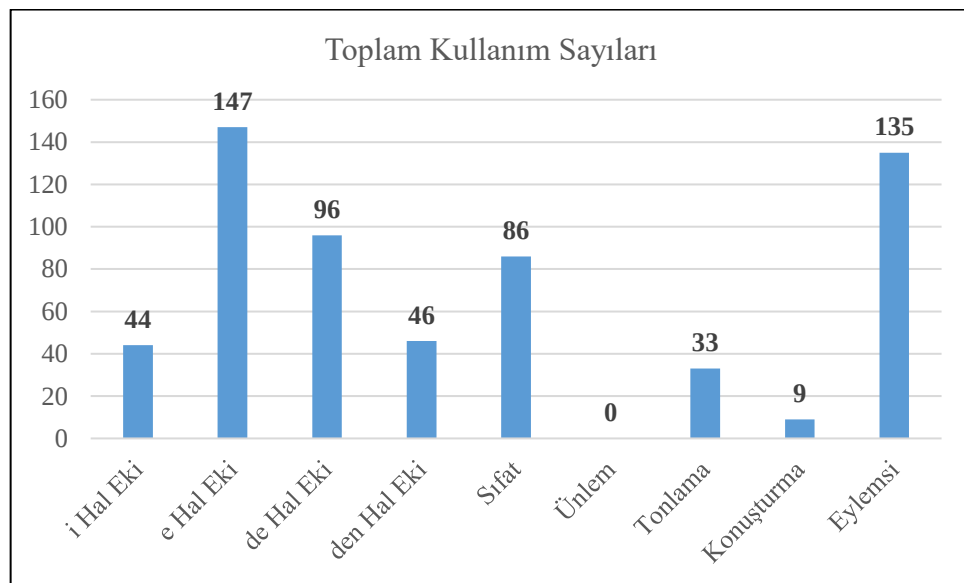
Tablo 4.1’de yer alan sonuçlar incelendiğinde toplam 30 katılımcının yarısını ifade eden 15’inin kadın 15’inin de erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca en genç katılımcının 20 yaşında en büyük katılımcının 25 yaşında ve tüm katılımcıların yaş ortalamalarının 22,40 olduğu belirlenmiştir.

4.2. ÖLÇÜMLERE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırma kapsamında ulaşılan veriler dil bilimsel ve söylem düzeyinde incelenen akıcısızlıklar farklı parametreler kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle kullanılan doğal akıcısızlık türleri tekli kullanımları bağlamında toplam olarak ele alınmış ve ulaşılan sonuçlar Tablo 4.2 ve Şekil 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.2: Doğal Akıcısızlık Türlerinin Toplam Kullanım Durumları

Doğal Akıcısızlık Türleri	Kullanım Sayısı	Doğal Akıcısızlık Sayısı	Doğal Akıcısızlık Oranı
-DAn Durum Eki	46	28	60,87
-DA Durum Eki	96	53	55,21
-(y)A Durum Eki	147	80	54,42
Eylemsi	135	66	48,89
-(y)I Durum Eki	44	16	36,36
Zenginleştirme	86	17	19,77
Tonlama	33	4	12,12
Konuşturma	9	0	0
Ünlem	-	-	-

Şekil 4.1: Doğal Akıcısızlık Türlerinin Toplam Kullanım Sayıları Grafiği

Tablo 4.2 ve Şekil 4.1’de yer alan bulgular incelendiğinde tekli kullanımlarda en fazla doğal akıcısızlık oranı belirlenen -DAn durum ekindedir. İfade edilen oran %60,87 olarak tespit edilmiştir. Ünlem değişkeni tek başına hiç kullanılmamış olup en az doğal akıcısızlık kullanıma sahip akıcısızlık türü konuşurma olarak belirlenmiştir. Katılımcılar toplamda 9 kez konuşurma kullanmış ve hiçbirinin kullanımında doğal akıcısızlık yapılmamıştır.

Araştırma kapsamında belirlenen doğal akıcısızlık türlerinin 30 katılımcıdan kaç tarafından ve kaç kez kullanıldığının belirlendiği analiz sonuçları Tablo 4.3’te ve Şekil 4.2’de yer almaktadır.

Tablo 4.3: Doğal Akıcısızlık Türlerinin Katılımcılar Bağlamında Kullanım Dağılımları

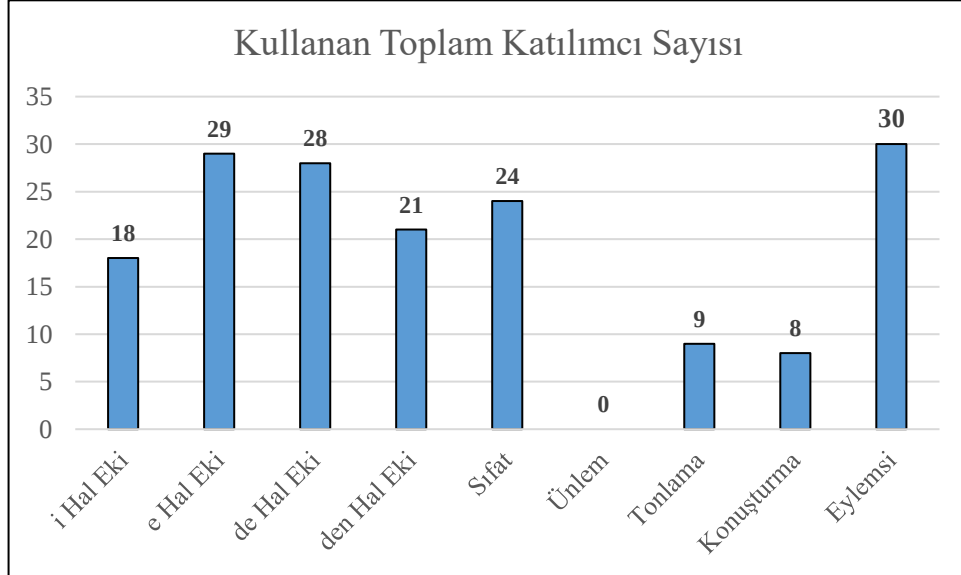
	Kullanım Sayısı	Kullanan Katılımcı Sayısı (n)	Kullanan Katılımcı Yüzdeleri (%)	Toplam Katılımcı Yüzdeleri (%)
-(y)I Durum Eki	1,00	5	27,8	16,7
	2,00	8	44,4	26,7
	4,00	2	11,1	6,7
	5,00	3	16,7	10,0
	Total	18	100,0	60,0
-(y)A Durum Eki	1,00	2	6,9	6,7
	2,00	4	13,8	13,3
	3,00	6	20,7	20,0
	4,00	2	6,9	6,7
	5,00	4	13,8	13,3
	6,00	5	17,2	16,7
	7,00	2	6,9	6,7
	9,00	1	3,4	3,3
	10,00	1	3,4	3,3
	12,00	1	3,4	3,3
	16,00	1	3,4	3,3
	Total	29	100,0	96,7
-DA Durum Eki	1,00	8	28,6	26,7
	2,00	7	25,0	23,3
	3,00	1	3,6	3,3
	4,00	5	17,9	16,7
	5,00	2	7,1	6,7
	6,00	1	3,6	3,3
	7,00	2	7,1	6,7
	10,00	1	3,6	3,3
	11,00	1	3,6	3,3
	Total	28	100,0	93,3

Tablo 4.4: Doğal Akıcısızlık Türlerinin Katılımcılar Bağlamında Kullanım Dağılımları (Devam-I)

	Kullanım Sayısı	Kullanan Katılımcı Sayısı (n)	Kullanan Katılımcı Yüzdeleri (%)	Toplam Katılımcı Yüzdeleri (%)
-DAn Durum Eki	1,00	7	33,3	23,3
	2,00	6	28,6	20,0
	3,00	6	28,6	20,0
	4,00	1	4,8	3,3
	5,00	1	4,8	3,3
	Total	21	100,0	70,0
Zenginleştirme	1,00	5	20,8	16,7
	2,00	5	20,8	16,7
	3,00	5	20,8	16,7
	4,00	3	12,5	10,0
	5,00	3	12,5	10,0
	7,00	1	4,2	3,3
	9,00	1	4,2	3,3
	13,00	1	4,2	3,3
	Total	24	100,0	80,0
Tonlama	1,00	3	33,3	10
	2,00	1	11,1	3,3
	3,00	1	11,1	3,3
	4,00	1	11,1	3,3
	6,00	2	22,2	6,7
	9,00	1	11,1	3,3
	Total	9	100,0	30,0
Konuşturma	1,00	7	87,5	23,3
	2,00	1	12,5	3,3
	Total	8	100,0	26,7

Tablo 4.5: Doğal Akıcısızlık Türlerinin Katılımcılar Bağlamında Kullanım Dağılımları (Devam-II)

	Kullanım Sayısı	Kullanan Katılımcı Sayısı (n)	Kullanan Katılımcı Yüzdeleri (%)	Toplam Katılımcı Yüzdeleri (%)
Eylemsi	1,00	5	16,7	16,7
	2,00	2	6,7	6,7
	3,00	5	16,7	16,7
	4,00	5	16,7	16,7
	5,00	1	3,3	3,3
	6,00	5	16,7	16,7
	7,00	2	6,7	6,7
	8,00	3	10,0	10,0
	9,00	2	6,7	6,7
	Total	30	100,0	100,0

Şekil 4.2: Doğal Akıcısızlık Türlerinin Toplam Kullanıcıları

Tablo 4.3-4-5'te ve Şekil 4.2'de sunulan analiz sonuçları incelendiğinde tüm katılımcıların da kullandığı akıcısızlık türünün eylemsi olduğu, ünlemin hiçbir katılımcı tarafından tekli olarak kullanılmadığı belirlenmiştir. İkinci en yüksek kullanıma sahip seçeneğin %96,7 ile ‘-(y)A’ durum eki olduğu görülmektedir. Kullanım sayıları bağlamlarında da ‘-(y)A’ durum ekinin bir katılımcı tarafından 16 kez kullanılarak en yüksek frekansa sahip olduğu, ikinci sırada ise 13 kez kullanım ile zenginleştirmenin yer aldığı tespit edilmiştir. En az kullanım frekansına sahip seçeneğin sadece 1 ve 2 kez kullanımla konuşturmaya ait olduğu belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında yapılan dil bilimsel ve söylem düzeyindeki incelemelerde akıcısızlıkların birçok kez bir arada kullanıldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda karşılaşılan kombinasyonların neler oldukları, kaç kez kullanıldıkları ve ne oranda doğal akıcısızlık kullanıldıklarının tespitine yönelik analizler Tablo 4.6 ile 4.9 arasında sunulmuştur.

Tablo 4.6: Doğal Akıcısızlık Kombinasyonlarının Doğal Akıcısızlık Oranlarına Göre Sıralanması

Kombinasyon	Kullanım Sayısı	Doğal Akıcısızlık Sayısı	Doğal Akıcısızlık Oranı
-DAn+ünlem+konuşturma+eylemsi	1	1	100,00
-DA +zenginleştirme+tonlama+eylemsi	1	1	100,00
-DA +-DAn +tonlama+eylemsi	1	1	100,00
-(y)A +zenginleştirme+tonlama+eylemsi	7	7	100,00
-DA +-DAn +tonlama	1	1	100,00
-(y)I +-DAn +eylemsi	1	1	100,00
-(y)I +-(y)A +-DAn	1	1	100,00
-(y)I +-(y)A +-DA	1	1	100,00
-(y)I +-DA	4	4	100,00
-DAn +zenginleştirme+eylemsi	11	9	81,82
-DAn +eylemsi	42	34	80,95
-(y)A +-DAn	9	7	77,78
-(y)I +-(y)A	4	3	75,00
-(y)A +-DAn +eylemsi	21	15	71,43
-DAn +zenginleştirme	7	5	71,43
-DA +zenginleştirme+eylemsi	9	6	66,67
-(y)A +tonlama	8	5	62,50
-DA +eylemsi	49	29	59,18
-(y)A +eylemsi	122	72	59,02
-(y)I +zenginleştirme+eylemsi	7	4	57,14
-(y)I +eylemsi	20	11	55,00
-DAn +zenginleştirme+tonlama+eylemsi	2	1	50,00
-DA +-DAn +konuşturma+eylemsi	2	1	50,00
-(y)A +-DAn +zenginleştirme+eylemsi	6	3	50,00
-(y)A +-DAn +zenginleştirme+tonlama	2	1	50,00

Tablo 4.7: Doğal Akıcısızlık Kombinasyonlarının Doğal Akıcısızlık Oranlarına Göre Sıralanması (Devam-I)

Kombinasyon	Kullanım Sayısı	Doğal Akıcısızlık Sayısı	Doğal Akıcısızlık Oranı
-(y)A +-DA +-DAn +eylemsi	2	1	50,00
-(y)A +-DAn +zenginleştirme	2	1	50,00
-(y)I +-(y)A +eylemsi	10	5	50,00
-DA +-DAn	6	3	50,00
-(y)A +-DA	8	4	50,00
tonlama+eylemsi	16	7	43,75
-(y)A +zenginleştirme+eylemsi	14	6	42,86
-(y)A +-DA +eylemsi	24	10	41,67
zenginleştirme+tonlama+eylemsi	8	3	37,50
-DAn +tonlama+eylemsi	8	3	37,50
-(y)I +zenginleştirme	8	3	37,50
-(y)A +zenginleştirme	26	9	34,62
-DAn +zenginleştirme+tonlama+eylemsi	3	1	33,33
-(y)A +-DAn +tonlama+eylemsi	3	1	33,33
-(y)A +-DA +tonlama+eylemsi	3	1	33,33
-(y)I +-DA +zenginleştirme+eylemsi	6	2	33,33
-DA +-DAn +eylemsi	6	2	33,33
-(y)I +tonlama+eylemsi	3	1	33,33
-DA +tonlama	12	4	33,33
-(y)A +-DA +konuşturma+eylemsi	7	2	28,57
-(y)A +tonlama+eylemsi	7	2	28,57
-DA +zenginleştirme	14	4	28,57
zenginleştirme+eylemsi	25	7	28,00
-(y)I +-DA +eylemsi	4	1	25,00

Tablo 4.8: Doğal Akıcısızlık Kombinasyonlarının Doğal Akıcısızlık Oranlarına Göre Sıralanması (Devam-II)

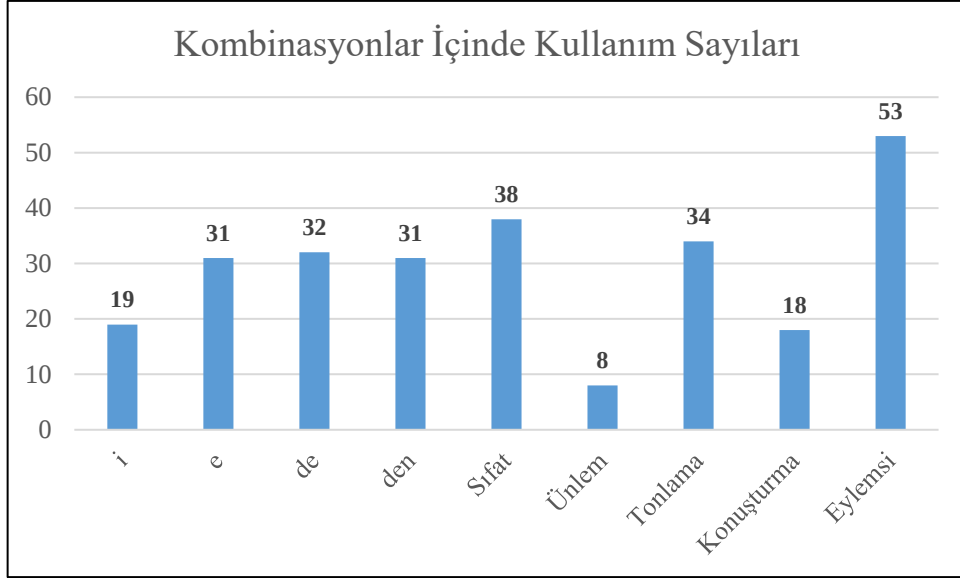
Kombinasyon	Kullanım Sayısı	Doğal Akıcısızlık Sayısı	Doğal Akıcısızlık Oranı
zenginleştirme+tonlama	13	1	7,69
-DA+zenginleştirme+ünlem+tonlama +konuşturma+eylemsi	1	0	0,00
-(y)A +-DAn+zenginleştirme+tonlama+ konuşturma +eylemsi	1	0	0,00
zenginleştirme+ünlem+tonlama+konuşturma+ eylemsi	1	0	0,00
-DA +-DAn +zenginleştirme+tonlama+eylemsi	1	0	0,00
-(y)A +-DA +zenginleştirme+tonlama+eylemsi	1	0	0,00
-(y)I +-DAn +zenginleştirme+tonlama+eylemsi	1	0	0,00
-(y)I +-(y)A +zenginleştirme+ konuşturma+eylemsi	1	0	0,00
-(y)A +-(y)I +-DAn +zenginleştirme+eylemsi	1	0	0,00
ünlem+tonlama+konuşturma+eylemsi	1	0	0,00
-DAn +tonlama+konuşturma+eylemsi	1	0	0,00
-DAn +ünlem+tonlama+konuşturma+	1	0	0,00
-DAn +zenginleştirme+konuşturma+eylemsi	1	0	0,00
-DA +tonlama+konuşturma+eylemsi	1	0	0,00
-(y)A +-DA +zenginleştirme+eylemsi	1	0	0,00
-(y)A +-DA +zenginleştirme+tonlama	1	0	0,00
-(y)I +-DAn +zenginleştirme+eylemsi	1	0	0,00
ünlem+konuşturma+eylemsi	2	0	0,00
-DA +tonlama+eylemsi	5	0	0,00
-DA +zenginleştirme+eylemsi	1	0	0,00
-DA +zenginleştirme+tonlama	6	0	0,00

Tablo 4.9: Doğal Akıcısızlık Kombinasyonlarının Doğal Akıcısızlık Oranlarına Göre Sıralanması (Devam-II)

Kombinasyon	Kullanım Sayısı	Doğal Akıcısızlık Sayısı	Doğal Akıcısızlık Oranı
-DA +-DAn +zenginleştirme	2	0	0,00
-(y)A +konuşturma+eylemsi	1	0	0,00
-(y)A +ünlem+eylemsi	1	0	0,00
-(y)A +zenginleştirme+tonlama	3	0	0,00
-(y)A +-DA +zenginleştirme	2	0	0,00
-(y)I +-DA+zenginleştirme	1	0	0,00
konuşturma+eylemsi	1	0	0,00
tonlama+konuşturma	1	0	0,00
ünlem+konuşturma	1	0	0,00
zenginleştirme+konuşturma	1	0	0,00
-DAn+tonlama	6	0	0,00
-(y)I +tonlama	2	0	0,00

Tablo 4.6-7-8 ve 9’da yer alan bulgular incelendiğinde toplam 82 farklı kombinasyon türünün belirlendiği görülmektedir. 30 katılımcı sunulan farklı kombinasyonları toplam 629 kez kullanmıştır. Katılımcıların kombinasyon kullanım ortalamaları 7,68’dir. Ayrıca en yüksek kullanıma sahip kombinasyon 122 kez ile “-(y)A + eylemsi” seçeneği olmuştur. En çok kullanılan “-(y)A + eylemsi” seçeneğinde 72 kullanımda doğal akıcısızlık bulunmuş ve doğal akıcısızlık oranı toplam %59,02 olarak hesaplanmıştır.

Tablolarda yer alan kombinasyonların 32’sinde doğal akıcısızlık oranı %0,00 olarak belirlenirken 9’unda doğal akıcısızlık oranı %100 olarak hesaplanmıştır. Kombinasyon seçenekleri doğal akıcısızlık oranlarına göre yüksekten düşüğe olacak şekilde sunulmuştur. Kombinasyon seçenekleri incelendiğinde en fazla akıcısızlık türünün bir arada kullanımının; ‘de+zenginleştirme+ünlem+tonlama+konuşturma+eylemsi’, ‘-(y)A+-DAn+zenginleştirme+tonlama+konuşturma+eylemsi’ şeklinde olduğu görülmektedir. Kombinasyonların içinde ayrı ayrı kullanım sayıları da incelenmiş ve elde edilen sonuçlar Şekil 4.3’de sunulmuştur.

Şekil 4.3: Akıcısızlık Seçeneklerinin Kombinasyonlar İçinde Kullanım Sayıları

Şekil 4.3 incelendiğinde en yüksek kullanımın 53 kez kombinasyonlarda yer alan “eylemsi”ye ait olduğu en düşük kullanımın ise 8 kez ile “ünlem”e ait olduğu belirlenmiştir.

4.3. KARŞILAŞTIRMA ANALİZLERİ

Araştırma kapsamında elde edilen verilen katılımcıların kullandıkları akıcısızlıklar bağlamında gruplar arası karşılaştırma analizleri ile incelenmiştir. Öncelikle katılımcıların doğal akıcısızlık sayılarının kullanılan akıcısızlıklar bağlamında karşılaştırılması gerçekleştirilmiş ve sonuçlar Tablo 4.10, 4.11 ve 4.12’de sunulmuştur

Katılımcıların kullandıkları kombinasyonda yer alan akıcısızlıklar; ünlem, tonlama ve konuşturma bağlamlarında var-yok şeklinde yeni birer değişken olarak tanımlanmış ve kombinasyonlarda ki toplam doğal akıcısızlık oranı bağlamında karşılaştırmaları sağlanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.13’de yer almaktadır.

Tablo 4.10: Tekli ve Kombinasyon Kullanımlarında Doğal Akıcısızlık Sayılarının Betimleyici İstatistikleri

Kullanım	Akıcısızlık Durumları	N	Ort.	SS	Min.	Maks.
Tek	-(y)I DA sayısı	30	,77	1,57	0	5
	-(y)A DA sayısı	30	2,97	2,93	0	10
	-DA DA sayısı	30	2,27	2,73	0	10
	-DAn DA sayısı	30	1,07	1,41	0	5
	Zenginleştirme DA sayısı	30	,57	1,43	0	7
	Ünlem DA sayısı	30	0,00	0,00	0	0
	Tonlama DA sayısı	30	,13	0,57	0	3
	Konuşturma DA sayısı	30	0,00	0,00	0	0
	Eylemsi DA sayısı	30	2,67	2,80	0	9
Kombinasyon	-(y)I DA sayısı	30	2,97	2,82	0	10
	-(y)A DA sayısı	30	10,80	6,02	1	26
	-DA DA sayısı	30	6,67	4,73	0	17
	-DAn DA sayısı	30	4,93	3,41	0	16
	Zenginleştirme DA sayısı	30	3,90	4,25	0	15
	Ünlem DA sayısı	30	,10	,55	0	3
	Tonlama DA sayısı	30	1,83	3,91	0	18
	Konuşturma DA sayısı	30	,47	1,57	0	8
	Eylemsi DA sayısı	30	14,47	10,01	0	45

DA: Doğal Akıcısızlık

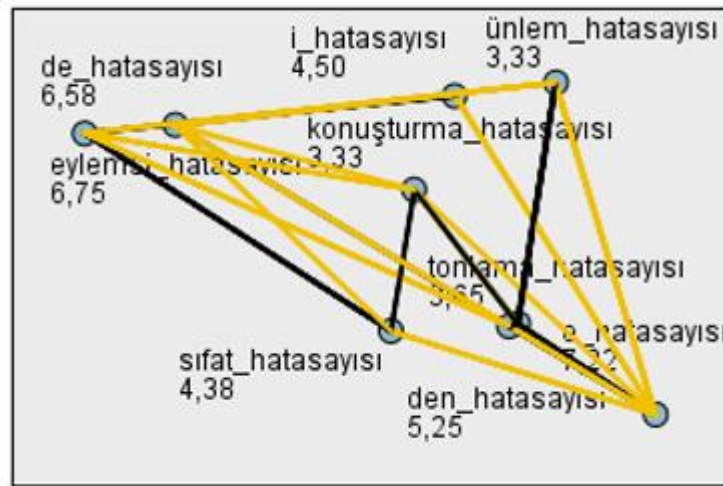
Araştırmada elde edilen farklı akıcısızlık durumlarında ki doğal akıcısızlık sayılarını karşılaştırmak amacıyla Friedman Testi uygulanmıştır. Friedman Testi sonucunda elde edilen sonuçlar Tablo 4.11’de, Friedman Testi sonuçlarının etki büyüklüğünün hesaplanmasında Kendall Uyuşum Katsayısı (Kendalls Coefficient of Concordance) kullanılmıştır. Elde edilen Kendalls W puanları; Cohen’in (1988) 0.1 (küçük etki), 0.3 (orta etki) ve $\geq 0,5$ (güçlü etki) yorumlama yönergeleri dikkate alınarak yorumlanmıştır.

Tablo 4.11: Tekli Kullanım Durumlarında Doğal Akıcısızlık Sayılarının Karşılaştırılma Sonuçları

	Sıra Ort.	χ^2	sd	p	Kendall's W
-(y)I DA sayısı	4,50	104,406	8	.000***	.435
-(y)A DA sayısı	7,22				
-DA DA sayısı	6,58				
-DAn DA sayısı	5,25				
Zenginleştirme DA sayısı	4,38				
Ünlem DA sayısı	3,33				
Tonlama DA sayısı	3,65				
Konuşturma DA sayısı	3,33				
Eylemsi DA sayısı	6,75				

Not: * = p <.05; ** = p <.01; *** = p <.,001. DA:Doğal Akıcısızlık

Tablo 4.11’de karşılaştırma sonuçları incelendiğinde dokuz farklı ölçüm bağlamının kendi aralarında doğal akıcısızlık sayıları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (p<.05). Sunulan anlamlı farklılığın hangi ikili karşılaştırma bağlamında olduğunun belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Wilcoxon işaretli sıralar testlerine ilişkin sonuçlar Şekil 4.4’de ve Tablo 4.12’de sunulmuştur.

Şekil 4.4: Doğal Akıcısızlık Sayılarının Çoklu Karşılaştırılma Grafiği

Tablo 4.12: Tekli Kullanım Durumlarında Doğal Akıcısızlık Sayılarının Çoklu Karşılaştırılması

		2	3	4	5	6	7	8	9
1	-(y)I DA sayısı	.004**							
2	-(y)A DA sayısı								
3	-DA DA sayısı								
4	-DAn DA sayısı								
5	Zenginleştirme DA sayısı	.002**							.029*
6	Ünlem DA sayısı	.000***	.000***						.000***
7	Tonlama DA sayısı	.000***	.001***						.000***
8	Konuşturma DA sayısı	.000***	.000***						.000***
9	Eylemsi DA sayısı								

Not: * = $p < .05$; ** = $p < .01$; *** = $p < .001$. DA:Doğal Akıcısızlık

Şekil 4.4 ve Tablo 4.12’de sunulan çoklu karşılaştırmalarda toplam 36 ikili karşılaştırma analizi yapılmıştır. Her sütunda bulunan numaralar satırda bulunan numaraya denk gelen parametreyi temsil etmekte ve iki parametre arasında bulunan anlamlı fark (p değeri) belirtilmiştir. Gerçekleştirilen analizlerde istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilen ikili gruplar ve anlamlılık değerleri incelendiğinde doğal akıcısızlık sayısı ortalamalar 2,97 olan -(y)A durum eki, -DA durum eki ve ortalaması 2,67 olan eylemsi ile; ünlem (0,00), tonlama (0,13) ve konuşurma (0,00) karşılaştırmalarının yer aldığı görülmektedir. Ayrıca -(y)A durum eki ile -(y)I durum eki (0,77) ve zenginleştirme (0,57) arasında da anlamlı farklılık elde edilmiştir.

Tablo 4.13: Kombinasyonlarda Ünlem, Tonlama ve Konuşturmanın Etkileri

	Grup	<i>n</i>	Ort.	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
Ünlem	Var	6	45,06	8,00	48,00	27,00	-2,334	.018*
	Yok	24	82,99	17,38	417,00			
Tonlama	Var	16	58,89	12,25	196,00	60,00	-2,162	.031*
	Yok	14	94,28	19,21	269,00			
Konuşturma	Var	15	74,48	15,20	228,00	108,00	-,187	.870
	Yok	15	76,33	15,80	237,00			

Not: * = $p < .05$; ** = $p < .01$; *** = $p < .001$.

Tablo 4.13’de sunulan kombinasyonlardaki doğal akıcısızlık oranlarının, yine kombinasyonlarda ünlem, tonlama ve konuşurma bulunup bulunmaması bağlamında karşılaştırma sonuçları incelendiğinde; kombinasyonda konuşurma olan ve olmayan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir ($U = 108,00$; $p > ,05$). Ünlem ($U = 27,00$; $p < ,05$) ve tonlama ($U = 27,00$; $p < ,05$) bağlamında ise kombinasyonlarda var olma durumu lehine anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Kombinasyonda ünlem olan durumlarda doğal akıcısızlık oranı 45,06 iken ünlem olmayan durumlarda bu oran 82,99; tonlama olan durumlarda 58,89 iken tonlama olmama durumunda 94,28 olarak belirlenmiştir.

5. TARTIŞMA

5.1. TARTIŞMA

Bu çalışmada 20-25 yaş arası sağlıklı yetişkinlerin anlatı örneklerinde, doğal akıcısızlıkların ortaya çıktığı dilbilimsel ve suprasegmental bağlamlar incelenmiş ve sözcük köküne gelen durum eklerinin doğal akıcısızlık gerektirme düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar görülmüştür. ‘-(y)A’, ‘-DA’ durum ekleri ve eylemsi daha fazla doğal akıcısızlık gerektirirken; tonlama, ünlem ve konuşturma türündeki suprasegmental parametreler daha az doğal akıcısızlık (DA) gerektirmektedir. Doğal akıcısızlık gerektiren morfemler arasında en fazla orana sahip olan ‘-(y)A’ (yönelme eki)’dir.

Doğal akıcısızlığın ortaya çıkma sıklığını arttıran sentaktik karmaşıklık, bilişsel yükün artması ile bağlantılıdır. Bu çalışmada da literatürle uyumlu olarak eylemsi parametrelerinin doğal akıcısızlık sıklığını arttırdığı görülmüştür. Bilişsel yükün artmasının dilin üretimsel olarak planlanmasında zorlayıcı bir etki gösterdiği düşünülmektedir (Mariyln ve Nippold, 2014).

Konuşma üretim sürecinin önemli bir adımı, zihinsel sözlükten uygun kelimenin seçilmesidir. Bu süreç, konuşmacının belirli bir kavrama odaklanması ve bu kavrama karşılık gelen doğru kelimenin (lemma) seçilmesiyle başlamaktadır. Lemma, kelimenin dilbilgisel özelliklerini içeren birimdir ve seçimi, hedef kavramın bağlamdaki iletişimsel amaca uygunluğu ve diğer kavramların aktivasyon düzeyine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bir resim görüldüğünde konuşmacının zihninde resim ile bağlantılı kelimeler arasından birini seçilmektedir (Levelt, 2001). Yer belirten ifadelerde, bu süreç iki farklı başlık altında incelenebilmektedir. Konum belirleyici (localiser) ifadeler nesnenin sabit konumunu (-(y)I ve -DA durum eki) belirtir ve bu tür ifadelerde genellikle tek bir lemma seçimi yeterlidir. Hareket belirleyici (modaliser) ifadeler nesnenin başlangıç konumu (-DAn durum eki), ulaşacağı konum (-(y)A durum eki) ve hareket türü hakkında bilgiler vermektedir. Hareket belirleyici ifadelerde, hareketin yönü ve türü gibi birden fazla bilgi katmanını temsil eden birden fazla lemma seçilmesi gerekebilir. Konum belirleyici ifadelerde daha basit bir lemma seçimi gerçekleşirken, hareket belirleyici ifadelerde, hareketin bağlamına uygun birden fazla lemmanın etkinleştirilmesi ve seçilmesi gerekir. Bu durum, hareket belirleyici ifadelerdeki

daha karmaşık semantik ve biçimsel yapıların uygun kelimenin seçim sürecine daha fazla bilişsel yük getirdiğini gösterir (Kracht, 2002).

Bir çalışmada Türkçe'yi ikinci dil olarak öğrenen katılımcılardan yazılı anlatı örnekleri alınmıştır. Yapılan yazım yanlışları arasında isme gelen durum eklerinin yanlış yazımı veya eksik yazımı en belirgin bulgu olmuştur. Anlatı analizinde de isme gelen durum eklerinin bulunduğu bağlamlar sözel akıcısızlığın ortaya çıktığı bağlamlar olarak incelenmektedir (Karadüz, 2020).

Cümlede bulunan kelimeler öge olarak kategorilere ayrılmaktadır. Durum eki almış nesnenin cümledeki görevi, ait olduğu öge grubunu değiştirebilmekte ve yer tümleci veya zaman tümleci olabilmektedir. Durum ekleri almış isimler yer veya zaman belirten ifadeler olarak kullanılmaktadır (Alyılmaz, 2010). Literatürde yer belirten ifadelerin ve ad durumu eklerini almış uzamsal kavramların, karmaşık uzamsal ilişkileri ifade etmek için kullanıldığını öne süren çalışmalar bulunmaktadır. Hırvatça ve Türkçe'de bulunan uzamsal kavramların kıyaslamasını yapan bir çalışmada Hırvatça, İngilizce ve Fransızca'da nesnenin konumu, hedefi, translokasyonu ve kaynağı için aynı ek veya sözcük kullanılırken Türkçe'de bu durumlar için farklı ekler bulunmaktadır. Konum için '-DA' durum eki (sınıfta), hedef için '-(y)A' durum eki (sınıfa), translokasyon ve kaynak için ise '-DAn' durum ekleri (sınıftan) kullanılmaktadır (Kerovac, 2020). Pediatrik popülasyonda yer yön kavramlarının ediniminin diğer kavramlara oranla daha zor edinilen kavramlar olduğunu gösteren bir çok çalışma bulunmaktadır (Değirmenci vd., 2021; Aydınöz vd. 2020).

Çağatay Türkçesinde '-(y)A' durum ekinin ilk kullanımında, jestlerle birlikte yer ve yön ifade etmek için kullanıldığı belirlenmiştir. Ancak, Farsça kelimelerin Türkçeye girmesiyle birlikte, bu ekin soyut anlamlar da dahil olmak üzere toplamda 14 farklı bağlamda kullanılabildiği tespit edilmiştir (Uçar, 2023).

Bu çalışmada suprasegmental parametrelerden tonlama, konuşurma ve ünlem ifadelerinin sıklığı incelenmiş ve bu değişkenlerin varlığında doğal akıcısızlık davranışlarının sıklığının en aza indiği tespit edilmiştir. Dilin konuşma üretimi ve anlamlandırma işlevleri sol hemisferin Broca ve Wernicke alanları tarafından yürütülmektedir. Prosodi, ritim, tonlama gibi üst düzey bileşenlerin işlenmesinde sağ hemisfer görev almaktadır. Sağ hemisferin prosodi, ritim ve tonlama gibi unsurların işlenmesinde etkin rol oynaması, sol hemisferin dilin yapısal ve anlamsal yönlerine daha yoğun bir şekilde odaklanmasına olanak tanımaktadır. Bu iş bölümü, her iki hemisferin görevlerini optimize etmesini sağlamakta ve böylece dil süreçlerinin daha akıcı ve etkili bir şekilde yürütülmesine katkıda bulunmaktadır. Bu bulgular,

sağ hemisferin dilin destekleyici unsurlarını işlemesinin, sol hemisfer üzerindeki bilişsel yükü azalttığını ve dil becerilerinin bütüncül işleyişine önemli katkılarda bulunduğunu göstermektedir (Ingham, 2001). Yapılan bir çalışmada Türkçe sözlü anlatılarda tonlama ve duraklama gibi suprasegmental unsurların, hikaye yapısını belirginleştirdiğini ve dinleyicinin anlatıyı daha kolay takip etmesini sağladığı vurgulanmaktadır. Suprasegmental unsurlar, özellikle hikayenin farklı bölümlerini vurgulamak ve olayların başlangıç veya bitiş noktalarını dinleyiciye aktarmak için kullanılmaktadır. Bu bulgular, suprasegmental özelliklerin, dilin anlamlandırma sürecinde bilişsel yükü azaltan destekleyici bir rol üstlendiğini göstermektedir (Ozcan, 2012). Bu nedenle tonlama ve konuşurma gibi suprasegmental parametrelerin doğal akıcısızlıkların ortaya çıkışını azaltıcı etki gösterdiği anlaşılmaktadır.

5.2. ÇALIŞMANIN SINIRLILIĞI

Toplam katılımcı sayısının sınırlı ve örneklem grubunun yaş aralığının dar olması çalışmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Sentaktik karmaşıklık üzerinde etki eden ortalama sözce uzunluğu ve tümcesel yoğunluk gibi mikroyapısal unsurların doğal akıcısızlık davranışları üzerindeki etkisi incelenmemiştir.

5.3. SONUÇ

Bu çalışmada, 20-25 yaş arası sağlıklı yetişkinlerin anlatılarında ortaya çıkan doğal akıcısızlıkların dilbilimsel ve söylem düzeyindeki bağlamları incelenmiştir. Elde edilen bulgular, dilin mikroyapısal $-(y)A$, $-DA$, $-DAn$, $-(y)I$ durum ekleri ve eylemsi sayısı ve suprasegmental (konuşurma, tonlama ve ünlem) unsurlarının farklı bileşenlerinde doğal akıcısızlıkların çeşitlilik gösterebildiğini ortaya koymuştur. Sözcük köklerine gelen durum eklerinin (örn. $-(y)A$, $-DA$) doğal akıcısızlık gerektirme düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Bu durum, dilin morfosentaktik karmaşıklığının bilişsel yük üzerindeki etkisini vurgulamaktadır (Kracht, 2002). Araştırma sonuçları, tonlama, ünlem ve konuşurma gibi suprasegmental parametrelerin, akıcısızlıkları en aza indirmede etkili olduğunu göstermiştir. Bunun, sağ hemisferin prosodi ve ritim işleme becerilerinin, sol hemisferin dilsel işlemler üzerindeki yükünü azaltmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Ingham, 2001). Ayrıca, anlatı sürecindeki dilsel üretimin artan karmaşıklığı, konuşma üretiminde daha fazla doğal akıcısızlığa yol açmıştır. Araştırma, ileride yapılacak çalışmalar için normatif veri sağlamanın yanı sıra, doğal dil örneklerinin akıcısızlık bağlamında

değerlendirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Doğal akıcısızlıkların dilin mikro ve suprasegmental düzeydeki bileşenleriyle ilişkisi, dil üretimini bozabilecek merkezi sinir sistemi hastalıklarında ortaya çıkan dil ve konuşma problemlerinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Nörodejeneratif hastalıkları olan bireylerle yapılan dil ve konuşma terapilerinin tasarlanmasında, zorlaştırıcı görev olarak durum eklerinin olduğu veya yer, yön belirten ifadeler kullanılabilirken; dinleyicinin dikatini çekme amacı güden suprasegmental yapılar dili anlamayı ve üretmeyi kolaylaştırıcı rol oynayabilir.

5.4. ÖNERİLER

Bu çalışma kapsamında ortaya çıkan doğal akıcısızlıkların dilbilimsel ve söylem düzeyindeki bağlamları incelenmiştir. Çalışma, doğal akıcısızlıkların, mikro düzeyde durum ekleri $-(y)A$, $-DA$, $-DAn$, $-(y)I$ ve eylemsi sayısı, suprasegmental düzeyde ise konuşurma, tonlama ve ünlem gibi farklı bileşenlerde çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymuştur. Çalışma daha büyük katılımcı grupları ve daha geniş yaş aralıkları ile tekrarlanabilir. Doğal akıcısızlıkların ortaya çıktığı mikro bağlamlar genişletilerek tekrarlanabilir.

6. KAYNAKLAR

- Acarlar, F. (2005). Türkçe ediniminde gelişimsel özelliklerin dil örneği ölçümleri açısından incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 61-74.
- Acarlar, F. (2024). *Dilin değerlendirilmesinde dil örneği analizi* (1. basım). Yayın No.: 5373; Eğitim No.: 1102. ISBN: 978-625-371-302-7; E-ISBN: 978-625-371-303-4.
- Aksu-Koç, A., & Nicolopoulou, A. (2015). Character reference in young children's narratives: A crosslinguistic comparison of English, Greek, and Turkish. *Lingua*, 155, 62-87.
- Alyılmaz, S. (2010). Türkiye Türkçesinde bulunma hâli kategorisi. *Dil Araştırmaları*, 7(7), 107-123.
- Arslan, B., & Göksun, T. (2022). Aging, gesture production, and disfluency in speech: A comparison of younger and older adults. *Cognitive Science*, 46(2), e13098.
- Aydın, Ö. (2007). The comprehension of Turkish relative clauses in second language acquisition and agrammatism. *Applied Psycholinguistics*, 28(2), 295-315.
- Aydınözü, D., Demirbaş, İ., & Demir, B. D. (2020). Classroom teachers' opinions on gaining gains related to direction and direction finding in primary school students. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 41, 59-72.
- Bangert, K. J., & Finestack, L. H. (2020). Linguistic maze production by children and adolescents with attention-deficit/hyperactivity disorder. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 63(1), 274-285.
- Bishop, D. V., & Adams, C. (1990). A prospective study of the relationship between specific language impairment, phonological disorders and reading retardation. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 31(7), 1027-1050.
- Braver, T. S., Gray, J. R., & Burgess, G. C. (2007). Explaining the many varieties of working memory variation: Dual mechanisms of cognitive control. *Variation in Working Memory*, 75, 106.
- Brownell, H. H. (1988). The neuropsychology of narrative comprehension. *Aphasiology*, 2(3-4), 247-250.
- Chomsky, N. (2014). *Aspects of the Theory of Syntax* (No. 11). MIT Press.

- Değirmenci, Y., Bulut, A., & Kuzey, M. (2021). Okul öncesi öğrencilerinin mekân algısı ve yön becerilerine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(31), 21-38.
- Erdem Uçar, F. M. (2023). Çağatay Türkçesinde Yönelme Hâli Ekinin Söz Dizimsel Ve Anlam Bilimsel Görünümü. *Türk Dünyası Dil Ve Edebiyat Dergisi*(55), 43-78.
- Esposito, A., Esposito, A. M., Likforman-Sulem, L., Maldonato, M. N., & Vinciarelli, A. (2016). On the significance of speech pauses in depressive disorders: results on read and spontaneous narratives. *Recent Advances in Nonlinear Speech Processing*, 73-82.
- Fagan, W. T. (1982). The relationship of the "maze" to language planning and production. *Research in the Teaching of English*, 16(1), 85-95.
- Fiestas, C. E., Bedore, L. M., Peña, E. D., Nagy, V. J., Cohen, J., & McAlister, K. (2005, April). Use of mazes in the narrative language samples of bilingual and monolingual 4-to-7-year-old children. *ISB4: Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism*, 730-740.
- Glosser, G., & Deser, T. (1992). A comparison of changes in macrolinguistic and microlinguistic aspects of discourse production in normal aging. *J Gerontol*, 47(4), P266-72. doi: 10.1093/geronj/47.4.p266.
- Henry, M. L., Beeson, P. M., & Rapcsak, S. Z. (2008, February). Treatment for anomia in semantic dementia. *Seminars in Speech and Language*, 29(1), 060-070.
- Ingham, R. J. (2001). Brain imaging studies of developmental stuttering. *Journal of Communication Disorders*, 34(6), 493-516.
- Işıtan, S., & Turan, F. (2014). Çocuklarda Dil Gelişiminin Değerlendirilmesinde Bir Anlatı Analizi Yaklaşımı Olarak Öykü Anlatımı. Baş Editör, 105.
- Johnston, J. (1993). Definition and diagnosis of language development disorders. In *Linguistic Disorders and Pathologies: An International Handbook*. Berlin: De Gruyter, 574-585.
- Karaduman, A., Göksun, T., & Chatterjee, A. (2017). Narratives of focal brain injured individuals: A macro-level analysis. *Neuropsychologia*, 99, 314-325. doi: 10.1016/j.neuropsychologia.2017.03.027.
- Karadüz, A. (2020). Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Öğrencilerin Yazılı Metinlerindeki Dil Bilgisel Problemlerinin Değerlendirilmesi. *VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 24-28 Eylül 2012*, I. Cilt, 111-124.

- Kerovec, B. (2020). Türkçe ve Hırvatçada uzamsal ilişkileri belirten bazı yapıların karşılaştırılması. In *Nepoznat Skup*, 347-353.
- Kracht, M. (2002). On the semantics of locatives. *Linguistics and Philosophy*, 25(2), 157-232.
- Levelt, W. J. (2001). Spoken word production: A theory of lexical access. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 98(23), 13464-13471.
- Madlener, K., Skoruppa, K., & Behrens, H. (2017). Gradual development of constructional complexity in German spatial language. *Cognitive Linguistics*, 28(4), 757-798.
- Madon, Z. (2007). Investigation of maze production in children with specific language impairment.
- Navarro-Ruiz, M. I., & Rallo-Fabra, L. (2001). Characteristics of mazes produced by SLI children. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 15(1-2), 63-66.
- Nippold, M. A., Cramond, P. M., & Hayward-Mayhew, C. (2014). Spoken language production in adults: Examining age-related differences in syntactic complexity. *Clinical linguistics & phonetics*, 28(3), 195-207.
- Nippold, M. A., Hesketh, L. J., Duthie, J. K., & Mansfield, T. C. (2005). Conversational versus expository discourse: a study of syntactic development in children, adolescents, and adults. *Journal of speech, language, and hearing research: JSLHR*, 48(5), 1048–1064.
- Nippold M. A. (2009). School-age children talk about chess: does knowledge drive syntactic complexity?. *Journal of speech, language, and hearing research: JSLHR*, 52(4), 856–871.
- Nippold, M. A., Frantz-Kaspar, M. W., & Vigeland, L. M. (2017). Spoken Language Production in Young Adults: Examining Syntactic Complexity. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 60(5), 1339-1347.
- Ozcan, M. (2012). Suprasegmentals in the definition of narrative and intonational patterns in Turkish oral narratives. *Text & Talk*, 32(6), 797-819.
- Schleppegrell, M. J. (1992). Subordination and linguistic complexity. *Discourse Processes*, 15(1), 117-131.
- Schmitter-Edgecombe, M., Vesneski, M., & Jones, D. W. R. (2000). Aging and word-finding: A comparison of spontaneous and constrained naming tests. *Archives of Clinical Neuropsychology*, 15(6), 479-493.

- Selekler, K., Cangöz, B., & Uluç, S. (2010). Power of discrimination of Montreal Cognitive Assessment (MOCA) Scale in Turkish patients with mild cognitive impairment and Alzheimer's disease. *Turkish Journal of Geriatrics*, 13(3), 166-171.
- Silver, M. R. (2015). A comparison of maze frequency and type across language and speaker: A look at English and Spanish narrative retells. *The University of Texas at El Paso*.
- Taliancich-Klinger, C. L., & Bedore, L. M. (2019). Frequency of mazes in an experimental narrative task in monolingual English and Spanish-English bilingual children. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 33(6), 547-569.

7. EKLER

EK 1 İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

Merve Savaş_SAĞLIKLI YETİŞKİNLERİN ANLATI
ÖRNEKLERİNDE DOĞAL AKICISIZLIKLARIN DİL BİLİMSEL ve
SÖYLEM DÜZEYİNDE İNCELENMESİ_Ayşe Saliha Yazaroğlu

ORJİNALLİK RAPORU

% 7	% 6	% 4	% 1
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikerisim.atlas.edu.tr İnternet Kaynağı	% 2
2	earsiv.anadolu.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
4	Submitted to Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
5	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<% 1
6	Submitted to Istanbul Kultur University Öğrenci Ödevi	<% 1
7	Akman, Arzunur. "Okuduğunu Anlama ve Yazma Becerilerinin Geliştirilmesinde Derinlemesine Okuma ve Yazma Yönteminin Etkisi", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2023 Yayın	<% 1

EK 2 TEZ KONUSU EKLERİ

EK 2.1 Gönüllü Onam Formu

ARAŞTIRMA HAKKINDA

Bu araştırmanın adı, Sağlıklı Yetişkinlerin Anlatı Örneklerinde Doğal Akıcılıkların Dil Bilimsel ve Söylem Düzeyinde İncelenmesi'dir. Bu çalışmada katılımcılara Kurbağa Nerede isimli hikayenin görselleri gösterilecektir. Katılımcılardan görseller üzerinden bu hikayeyi anlatmaları istenecektir. Anlatılan bu hikaye ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınacaktır. Alınan ses kayıtları, dil ve konuşma terapistleri tarafından bir program aracılığıyla dil bilimsel anlamda incelenecektir. Hikaye görselleri gösterilmeden önce katılımcılara Gönüllü Onam Formu, Demografik Bilgi Formu doldurtulacak ve Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği (MoCA) adında bir test yapılacaktır. Bu çalışmada elde edilen verilerin ve sonuçların ilerde yapılacak olan çalışmalara katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Bu çalışma sonucunda elde edilen veriler, bilimsel anlamda daha fazla çalışma yapılmasına katkı sağlayacaktır. Çalışmada ortaya çıkabilecek istenmeyen etki ve risk bulunmamaktadır. Bu çalışma 30 kişilik katılımcı grubu ile yapılacaktır. Katılımcılara uygulanacak testlerin ve hikaye anlatma süresi yaklaşık 10 dakika ve tek oturumludur. Çalışma 3 ay sonra sonuçlanacaktır.

GÖNÜLLÜ HAKLARI

Araştırmaya katılım tamamen gönüllüdür ve katılmamak sizin hakkınızdır. İstedığınız zaman araştırmadan çekilebilir veya araştırmacı tarafından gerek görülürse çalışma dışı bırakılabilirsiniz. Katılmamanız veya herhangi bir nedenle çalışmadan ayrılmanız durumunda, mevcut araştırmada herhangi bir aksama olmayacaktır. Araştırma kapsamında yapılacak tüm harcamalar araştırmacı tarafından karşılanacak ve sizden herhangi bir ücret talep edilmeyecektir. Herhangi bir ücret tarafınıza verilmeyecektir. Sizden alınacak ses kaydı ve veriler sadece bu araştırma için kullanılacaktır ve kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır, üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Çalışmadan ayrılmak isterseniz veya çalışma ile ilgili sorularınız olursa araştırmacı Dil ve Konuşma Terapisti Ayşe Saliha Yazaroğlu'na irtibat numarası ve mail adresi ile ulaşabilirsiniz.

Ad soyad;

Tarih;

İmza;

EK 2.2 Demografik bilgi formu

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

TARİH:

Formu dolduran kişi:

Ad Soyad:

Doğum Tarihi – Yaş:

Konuştüğünüz dil veya diller nelerdir? Eğer birden fazla dil konuşuyorsanız
anadilinizi nedir?:

Nörolojik tanınız var mı? :

☐EVET ☐HAYIR

Psikiyatrik tanı var mı? :

☐EVET ☐HAYIR

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunuz var mı?:

☐EVET ☐HAYIR

Görme bozukluğunuz var mı? :

☐EVET ☐HAYIR

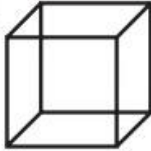
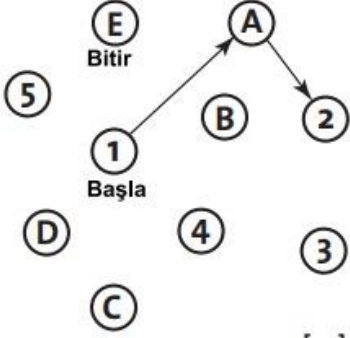
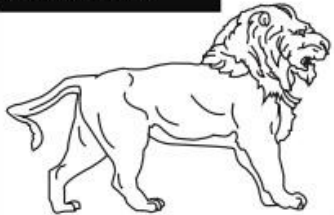
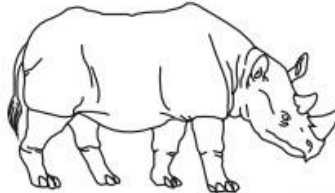
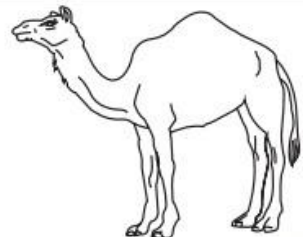
İşitme kaybınız var mı? :

☐EVET ☐HAYIR

Kekemeliğiniz veya başka bir konuşma bozukluğunuz var mı?

☐EVET ☐HAYIR

EK 2.3 Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği (MoCA-TR)

MONTREAL BİLİŞSEL DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ Montreal Cognitive Assessment (MOCA)						İsim: Eğitim: Cinsiyet:	Protokol: Test Tarihi: Doğum Tarihi:	
GÖRSEL MEKANSAL / YÖNETİCİ İŞLEVLER			 Küp Kopyalama		SAAT çizme (On biri on geçe) (3 puan)		PUAN	
 [] []			Çevresi Rakamlar Kollar [] [] []		___/5			
ADLANDIRMA								
 []			 []			 []		___/3
BELLEK		Kelime listesini okuyun ve hastaya tekrar ettirin. İki deneme yapın. 5 dakika sonra tekrar sorun.					Puan yok	
		BURUN	KADİFE	CAMİ	PAPATYA	MOR		
		1.deneme						
		2.deneme						
DİKKAT		Sayı listesini okuyun (1 sayı / san.) Hasta sayıları baştan sona doğru saymalı. [] 2 1 8 5 4 Hasta sayıları sondan başa doğru saymalı. [] 7 4 2					___/2	
LİSAN		Harf listesini hastaya okuyun. Hastaya her A harfi okunduğunda masaya eli ile vurmasını söyleyin. İki veya daha fazla hata var ise puan vermeyin. [] FBACMNAAJKLBAFAKDEAAAJAMOFAB					___/1	
LİSAN		100 den başlayarak yedişer çıkarma [] 93 [] 86 [] 79 [] 72 [] 65 4 veya 5 doğru çıkarma: 3 puan, 2 veya 3 doğru çıkarma: 2 puan, 1 doğru :1 puan, 0 doğru 0 puan.					___/3	
LİSAN		Tekrar ettirin: Tek bildiğim bugün yardıma ihtiyacı olan kişinin Ahmet olduğudur. [] Köpekler odadayken kedi hep kanapenin altında saklanırdı. []					___/2	
LİSAN		Akıcılık / 1 dakikada K harfi ile başlayan maksimum sayıda kelime saydırın. [] _____ N ≥ 11 kelime					___/1	
SOYUT DÜŞÜNME		Benzerlik, Örn, muz-portakal = meyve, [] tren - bisiklet [] saat - cetvel					___/2	
GEÇİKMELİ HATIRLAMA		BURUN	KADİFE	CAMİ	PAPATYA	MOR	___/5	
SEÇMELİ		[]	[]	[]	[]	[]	Sadece İPUCUSUZ hatırlanan kelimeler için puan verin	
YÖNELİM		[] Gün	[] Ay	[] Yıl	[] Gün adı	[] Yer	[] Şehir	
YÖNELİM		© Z.Nasreddine MD Version November 7, 2004 www.mocatest.org Normal 21 / 30					TOPLAM ___/30	

EK 2.4 Kurbağa Neredesin?’ Hikayesi (Frog, Where Are You?)

FROG, WHERE ARE YOU?

Sequel to A BOY, A DOG AND A FROG

by Mercer Mayer

Dial Books for Young Readers

New York

EK 3 ETİK KURUL

T.C.
İSTANBUL ATLAS ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı :E-22686390-050.99-54932
Konu :19.11.2024 Tarih ve 09/01 Sayılı Etik
Kurul Kararı

22.11.2024

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Merve SAVAŞ

İstanbul Atlas Üniversitesi Girişimsel Olmayan Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu tarafından yapmış olduğunuz başvuru incelenmiş olup Ayşe Saliha Yazaroğlu ile birlikte planladığınız "**Sağlıklı Yetişkinlerin Anlatı Örneklerinde Doğal Akıcılıkların Dil Bilimsel ve Söylem Düzeyinde İncelenmesi**" isimli araştırmanız kurulumuzun 19.11.2024 tarihli ve 09 sayılı toplantısında etik yönden uygun görülmüştür.

Bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Ayhan BİLİR
Kurul Başkanı

8. ÖZGEÇMİŞ

1. Adı Soyadı: Ayşe Saliha YAZAROĞLU
2. Doğum Tarihi:
3. Unvanı: Dil ve Konuşma Terapisi
4. Öğrenim Durumu: Lisans

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Dil ve Konuşma Terapisi	İstanbul Medipol Üniversitesi	2017-2022
Y. Lisans	Dil ve Konuşma Terapisi	İstanbul Atlas Üniversitesi	2022- halen

5. İş Deneyimleri

Ünvan	Görev Yeri	Yıl
Dil ve Konuşma Terapisi	Özel Yeni Dünyalar Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	2021-2022
Dil ve Konuşma Terapisi	İstanbul Atlas Üniversitesi	2022- 2024
Dil ve Konuşma Terapisi	Özel Aydos Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	2024- halen